ΛΑΪΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΗΛΑΣ Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

Ὁ περιπατητικὸς Ἀθηναῖος ἐπιπλοποιὸς ποὺ συζητοῦσε μὲ καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ παράξενες ἰδέες του. Ἡ φιλία του μὲ τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς του. Μήλας καὶ Δημ. Κόκκος. Τὸ «Πανελλήνιον Φρενοκομεῖον». Τ' ἀνέκδοτά του. Μήλας καὶ Ἰγνάτιος Μοσχάκης. Ἔχουν ψυχὴ τα...ψαρια; Ὁ Θεὸς καὶ...τὰ ἐπίπλα. Ὁ Μαικήνας τῶν λογίων, κτλ. κτλ.

Ὁ Μήλας ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς περιεργοτέρους λαϊκοὺς τύπους τῆς παλιᾶς Ἀθήνας: περιπατητικὸς φιλόσοφος, πασίγνωστος στοὺς Ἀθηναίους, ποὺ διασκέδαζαν μὲ τὶς κοσμοθεωρίες του καὶ τὴν παράξενη ζωή του. Ἦταν ψηλός, σὰν ταβανόσκουπα, ξεραγκιανός σὰν ξυλοκέρατο, μὲ ἱερατικὸ γένι καὶ ματογνάλια, μὲ σαρκαστικὸ χαμόγελο, ἀποκρυσταλλωμένο στὰ χείλη του. Περπατοῦσε μόνος στοὺς δρόμους, ἀποφεύγοντας κάθε ἀνάμιξι μὲ τὸ πλῆθος. Ἂν σταματοῦσε κάποιον κάμμιά φορὰ στὸ δρόμο του, αὐτὸς θὰ ἦταν συγγραφεὺς ἢ ποιητής. Ὁ Μήλας ζοῦσε μὲ τὶς ἰδέες του, τὶς ὁποῖες κρατοῦσε γιὰ τὸν ἑαυτό του, μὴ θέλοντας νὰ τὶς ἐπιβάλη σὲ κανένα καὶ σπανίως ἔβαζε περιληπτικὰ ἐρωτήματα σὲ κείνους ποὺ θεωροῦσε ὡς σοφούς. Δὲν πατοῦσε τὸ πόδι του σὲ καφενεῖο, οὔτε στὸ περίφημο καφενεῖο τῶν **«Γερόντων»**, οὔτε στὸ ἄλλο τῶν **«Εὖ φρονούντων»**. Καὶ περπατοῦσε σκεπτικός, σὰν νὰ ἦταν ἀπορροφημένος ἀπὸ τὰ μεγάλα φιλοσοφικὰ προβλήματα καὶ σὰν νὰ εἶχε εἰσχωρήσει κι' αὐτὸς στοὺς μαιάνδρους τῆς Νιτσεϊκῆς φιλοσοφίας.

* * *

Ὁ Μήλας δὲν εἶχε σπουδάσει σὲ κανένα Πανεπιστήμιο. Δὲν εἶχε διαβάσει κανένα ἀπὸ τὰ βαρειὰ ἐκεῖνα συγγράμματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἔλεγε κάποτε ἕνας Γερμανὸς συγγραφεὺς φιλοσοφίας :

—Ἀπ' ὅσους μὲ ἐδιάβασαν, κανεὶς δὲν μὲ ἐννόησε, καὶ ἕνας ποὺ μὲ ἐννόησε, κι' αὐτὸς μὲ παρεννόησε !....

Ὁ Μήλας δὲν καταδεχότανε νὰ τραφῇ μὲ ξένες κοσμοθεωρίες. Αὐτὸς εἶχε τὴ δική του. Παιδὶ ἐργατικῶν γονιῶν, εἶχε γίνει ἐπιπλοποιός, καὶ μάλιστα καλλιτέχνης. Ὅ,τι ἔπιπλο ἔφτιανε, ἦταν τέλειο ! Ἀγαποῦσε τὴν τέχνη του μὲ πάθος καὶ ἀπὸ τὰ χέρια του ἔβγαιναν ἀριστουργήματα. Τὴν ἀγάπη του αὐτὴ γιὰ τὴν τέχνη, προσπαθοῦσε νὰ τὴν ἐμπνεύση καὶ στοὺς ἐργάτες του. Νά, παραδείγματος χάριν, μιὰ σχετικὴ κατήχησίς του :

«Κάθε τέχνη — ἔλεγε ὁ Μήλας — ὅσο μικρὴ κι' ἂν εἶνε, ποτὲ δὲν εἶνε πρόστυχη. Ἐκεῖνοι ποὺ ὀνομαζουν τὴ χειροτεχνία χυδαία, εἶνε χυδαῖοι αὐτοί... Κάθε τέχνη εἶνε δημιουργική, φτάνει μόνο κεῖνος ποὺ καταπιάνεται μὲ αὐτὴ νὰ ἔχη τὸ διάβολο μέσα του, τὸ δαιμόνιον, ποὺ ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι. Ὅταν φτιάνουμε ἕνα ὡραῖο τραπεζάκι, αὐτο εἶνε δημιουργία. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ φτιάνη, σὰν τὸ Θεό, γῆ, θάλασσα, ἥλιο, σελήνη, ἄστρα, ἀνθρώπους, ψάρια καὶ φυτά!... Εἴμαστε, λοιπόν, κι' ἐμεῖς ἐργάτες, δημιουργοί. Καὶ ὅπως ὁ Θεὸς ἔπλασε τέλεια τὰ πάντα, πρέπει κι' ἐμεῖς νὰ βγάζουμε τέλεια τὰ ἔργα τῆς δουλειᾶς μας. Ἔτσι πλησιάζουμε τὸ Θεό, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔπλασε «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσίν» του, δηλαδὴ δημιουργός. Γιατί ὁ Θεὸς δὲν ἔχει καιρὸ νὰ φτιάνη κομμοὺς καὶ ντουλάπες. Αὐτὲς τὶς ἀφησε γιὰ μᾶς!»....

Οἱ ἐργάτες ἄκουγαν μὲ προσοχὴ τὰ λόγια τοῦ «διδασκάλου», γινόντουσαν καλύτεροι τεχνῖτες καὶ ἠθικότεροι ἄνθρωποι.

* * *

Τὸ περίεργο εἶνε ὅτι ὁ Μήλας ζητοῦσε νὰ λύση τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τὸν πρακτικὸ σκοπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Σύμπαντος μὲ δικό του τρόπο, ὄχι κατὰ τὰς Γραφάς. Δὲν πίστευε στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς.

—Γιατί, ἔλεγε, ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι μόνον εἴμαστε πλασμένοι γιὰ ν' ἀπολαμβάνουμε τ' ἀγαθὰ αὐτά; Καὶ γιατί ὄχι τὰ πουλιά, ποὺ εἶνε σοφώτερα ἀπὸ μᾶς ;

Μιὰ φορὰ ἐπάνω στὸ θέμα αὐτὸ ἄνοιξε μακρυὰ συζήτησι μὲ τὸν θεολόγο Ἰ. Μοσχάκη.

—Στοχάζεσαι, κύριε καθηγητά, τοῦ ἔλεγε, ὅτι εἶσαι σοφώτερος ἀπὸ τὰ χελιδόνια ; Αὐτὰ φεύγουν τὸ χινόπωρο ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ πᾶνε στὴν Ἀφρική, καὶ ξαναγυρίζουν τὴν ἄνοιξι, βρίσκουν τὴν πρώτη τους φωλιὰ καὶ κουρνιάζουν. Κόπιασε, παρακαλῶ, ἐσὺ ποὺ εἶσαι σοφὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, νὰ πᾶς ὥς τὴν Ἀράχωβα καὶ νὰ ἰδῆς ἂν θὰ τὴν εὕρῃς, χωρὶς νὰ σὲ πάη ὁ ἀγωγιάτης !...

Ματαίως ὁ Ἰγνάτιος Μοσχάκης προσπαθοῦσε νὰ τὸν πείση ὅτι τὰ ζῶα ἔχουν μόνο ζωή, ὄχι ὅμως καὶ ψυχή, ὅπως οἱ ἄνθρωποι.

—Καὶ ποιός σοῦ τὰ εἶπε αὐτά ; ἀπαντοῦσε ὁ Μήλας. Ἔπειτα, σὲ παρακαλῶ, νὰ μοῦ λύσης τὸ ζήτημα : «Πῶς ἡ φύσις κτῆσις γίνεται ἄνευ τινὸς αἰτίας ;»

Αὐτὸ βέβαια ἦταν δύσκολο νὰ τὸ λύση ὁ θεολόγος, γιατί δὲν καταλάβαινε τίποτα ἀπ' ὅσα ἰδιόρρυθμα τοῦ ἔλεγε ὁ Μήλας.

—Τί ἐννοεῖς μ' αὐτό ; τὸν ρωτοῦσε ὁ Μοσχάκης.

—Δὲν ἐκατάλαβες ; Ἔ, τότε, κύριε θεολόγε, θὰ πῇ ὅτι δὲν ξέρεις οὔτε τὸ ἄλφα τῆς Φιλοσοφίας !...

Καὶ κοινῶντας τὴν ἁγιογραφική του κεφαλή, ἐξακολουθοῦσε τὸν βραδυνό του περίπατο, σιωπηλός, βυθισμένος στοὺς φιλοσοφικοὺς διαλογισμούς.

—Μὰ δὲν παραδέχεσαι, Μήλα, τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν ; τοῦ εἶπε μιὰ μέρα ἀγανακτισμένος ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης, ὁ διηγηματογράφος καὶ πιστὸς Σκιαθίτης. Δὲν πιστεύεις ὅτι θ' ἀκούσουμε μιὰ μέρα τὴν Ἀρχαγγελικὴ σάλπιγγα τῆς Ἀναστάσεως ἀπὸ τοὺς τάφους μας ;

—Ἂν τὴν ἀκούσουμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ἀπαντοῦσε μὲ πεῖσμα ὁ Μήλας, θὰ τὴν ἀκούσουν καὶ τὰ ζῶα. Ἢ ὅλοι ἢ κανένας.

—Μὰ δὲν ἔχουν τὰ ψάρια ψυχή !....

—Ποιός τὸ εἶπε ; Ἐπειδὴ τὰ τρῶμε ;... Τρῶμε τὸ κρέας τους, ἢ ψυχή τους ὅμως ; Ἐδῶ σὲ θέλω, κὺρ Ἀλέξανδρε !...

Καὶ ὁ ἀγαθὸς «κὺρ Ἀλέξανδρος» χαμογελοῦσε, μὲ κεῖνο τὸ χαρακτηριστικὸ γέλιο του, «κίχ ! κίχ ! κίχ !», καὶ ἔπαυε τὴ συζήτησι.

—Σύρε, κὺρ Μήλα, τὸ δρόμο σου, καὶ αὐτὰ εἶνε ἀνώτερα πράγματα.

—Αὐτὸ λέω κι' ἐγώ....

Καὶ ἔφευγε.

* * *

Ὁ Μήλας, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς μεταφυσικὲς αὐτὲς θεωρίες, εἶχε καὶ ἄλλες, θετικές. Δὲν μποροῦσε νὰ χωνέψη τὰ παράξενα τῆς πολιτικῆς, τὰ γελοῖα τῆς κοινωνίας, καὶ ἔλεγε νόστιμα πράγματα, πρὸ πάντων στὸ φίλο του ποιητή, τὸν Δημήτριο Κόκκο.

—Μόνο μὲ τὴ σάτυρα, ἔλεγε, θὰ μποροῦσαν νὰ διορθωθοῦν τ' ἀλλόκοτα αὐτὰ τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς. Νὰ τὰ σατυρίζης ἀλύπητα, ἀγαπητὲ Δημητράκη.

Ὁ «Δημητράκης» ἐνεπνέετο ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς ἰδέες τοῦ φιλοσοφικοῦ του φίλου, καὶ πράγματι, μερικὲς σάτυρες τοῦ Κόκκου ἦσαν ὑποδείξεις τοῦ Μήλα.

Σὲ κάποιες Ἀπόκρηες, ποὺ εἶχε σχηματισθῆ «Κομιτάτο» μὲ γενναῖα βραβεῖα, ὁ Κόκκος παρουσίασε ἕνα μεγάλο ἅρμα, μὲ τὸν τίτλο «Τὸ Πανελλήνιον Φρενοκομεῖον». Τὸ σχέδιο ἦταν τοῦ Μήλα, καθὼς καὶ ἡ ἔμπνευσις. Μέσα στὸ Ἀποκρηάτικο αὐτὸ Φρενοκομεῖο φιγουράριζαν κλεισμένοι τύποι τῆς τότε κοινωνίας : Ὁ βουλευτής, ὁ γιατρός, ὁ παπᾶς, ὁ δημοσιογράφος, ὁ κτηνίατρος, ὁ δικηγόρος κλπ. Ἔλεγαν στίχους, γραμμένους ἀπὸ τὸν Κόκκο, στίχους ἔξυπνους, ποὺ διασκέδαζαν τὸν κόσμο. Τὸ «Πανελλήνιον Φρενοκομεῖον» καταστάλαξε στὴν πλατεῖα τοῦ Συντάγματος, ὅπου ἦταν συγκεντρωμένη ὅλη ἡ Ἀθήνα. Καὶ χάλασε ὁ κόσμος. Νά, παραδείγματος χάριν, οἱ στίχοι, ποὺ ἔλεγε ὁ παριστάνων τὸν παπᾶ :

Ἀπὸ τότε ποὺ ἀδικία,
κυβερνᾶ τὴ γῆ,
πᾶνε πειὰ τὰ πετραχήλια,
πᾶνε κι' οἱ λαγοί.
Ποῦ 'ν' τὰ εὐτυχισμένα χρόνια
ποὺ ντα, βρὲ παιδιά,
ποὺχα κάθε μιὰ βδομάδα
κι' ἀπὸ μία παπαδιά ;
Πάντα κόνις, πάντα τέφρα,
πάντα ἀπατηλά....

Καὶ οἱ ἄλλοι τρελλοὶ ἀπαντοῦσαν ὅλοι μαζύ, τραγουδιστά :

Στρογγυλός, παπᾶ, ὁ κόσμος,
καὶ κατρακυλᾶ....

Τὸ «Πανελλήνιον Φρενοκομεῖον» ἐπῆρε τὸ πρῶτο βραβεῖο. Καὶ ἡ ἐφημερίδες τὸ παίνεσαν ἰδιαιτέρως.

Ὁ ποιητής, ποὺ μὲ τὴν Ἀποκρηάτικη αὐτὴ κωμωδία του ἐλέγχει τοὺς πάντας, εἶνε, παραμορφωμένος λίγο, ὁ φιλοσοφικὸς τύπος τοῦ Μήλα, ποὺ ἔβλεπε τὴν κοινωνικὴ ἀσυναρτησία καὶ τὴν εἰρωνεύονταν, χωρὶς νὰ βγάζη λόγους καὶ νὰ γελοιοποιηθῆ, ὅπως ἀργότερα ὁ Βδελλόπουλος.

Τὸ χαρακτηριστικώτερο γιὰ τὸν περιπατητικὸ αὐτὸν Ἀθηναῖο φιλόσοφο, εἶνε ὅτι ἀνέπτυσσε τὶς ἰδέες του περὶ κοσμογονίας καὶ περὶ κωμικότητος τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν, μὲ τρόπο ἐντελῶς δικό του καὶ προκαλοῦσε τὸ ἐνδιαφέρον ἐκείνων ποὺ εὐχαριστοῦνται μὲ τὶς παραδοξολογίες. Οἱ μῦθοι τοῦ Αἰσώπου, τ' ἀνέκδοτα τοῦ Διογένους καὶ τοῦ Σενέκα, ἦσαν διαρκῶς στὸ στόμα του.

Ἀγαθὸς πολίτης ὁ Μήλας, μὲ Σωκρατικὲς ἀρετές, ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὸν κίνδυνο τῆς γελοιοποιήσεως. Ὅλοι τὸν ἀγαποῦσαν καὶ δέχονταν μὲ ἀνεκτικότητα τὶς παράξενες θεωρίες του καὶ τὴ φιλοσοφικὴ ζωή του.

Ἔτσι ἔζησε ἀνενόχλητος καὶ γύριζε τοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας μόνος, σιωπηλὸς καὶ συλλογιζόμενος : «Πῶς ἡ φύσις γίνεται κτῆσις ἄνευ τινὸς αἰτίας ;»

Πέθανε στὰ 1906 καὶ τὴν κηδεία του ἀκολούθησαν πολλοὶ σοφοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄσοφοι τῆς λαϊκῆς τάξεως.